

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK DURUMLARI⁽¹⁾

CYBER-BULLYING CASES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

*Sevda ARSLAN¹, Eşref AKKAŞ², Özlem ALTINBAŞ AKKAŞ³*¹ *Düzce Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü Düzce / Türkiye*² *Düzce Bilim ve Sanat Merkezi Düzce / Türkiye*³ *Düzce Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü Düzce / Türkiye*

Öz: Araştırma lise 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalıkta bulunma ve siber zorbalığa maruz kalma deneyimlerini ve siber zorbalık şekillerini, incelemek amacı ile tanımlayıcı bir tasarım olarak gerçekleştirildi. Araştırma, Düzce İli merkezindeki liselerde öğrenim gören, araştırmaya gönüllü katılan 286 öğrenci ile gerçekleştirildi. Veriler siber zorbalığın biçimlerini, yaygınlığını ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirleyen soru formu ile elde edildi. Araştırmada elde edilen bulgulardan öğrencilerin %28.8'inin siber zorbalıkta bulunduğu ve %45.8 siber zorbalığa maruz kaldığı bulundu. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalıkta bulunduğu ve daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı, öğrencilerin çoğunluğunun kendilerine siber zorbalık yapan kişiyi tanımadığı belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Siber Kurban, Online Teknoloji, İnternet

Abstract: This study was done in a definitive design for the aim of examining high school students' cyber-bullying and exposure to cyber-bullying experiences and their cyber-bullying styles. 286 high school students in center district of Düzce were participated to this study voluntarily. Data were collected through a question form in which cyber-bullying styles, its' generality and students' demographical profile were determined. In conclusion, it was found that 28.8% of the students had cyber-bullying and 45.8% of them exposed to cyber-bullying. Besides, it was determined that male students had been cyberbullied and exposed to cyber-bullying more than females and majority of the students hadn't know the person who had cyberbullied them.

Key Words: -Bullying, Cyber Victim, Online Technology, Internet

Doi: 10.17359/ACED.2015510151

(1) *Sorumlu Yazar: Sevda ARSLAN, Düzce Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü Düzce / Türkiye sevdaozdincer@duzce.edu.tr Geliş Tarihi / Received: 12.02.2015 Kabul Tarihi/ Accepted: 07.04.2015 Makalenin Türü: Type of article (Araştırma – Uygulama / Research -Application) Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None “Etik Kurul Raporu Yok – None of Ethics Committee” (Araştırmada Kurum İzni Var / Yok) “YOK” “The Research Council Permit Yes / No” “NO”*

GİRİŞ

Online teknoloji günümüzün en popüler iletişim araçları olarak günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasındaki yerini almıştır (Erdur & Kavşut, 2007). İnternetin; dünyada olan gelişmeleri yakından takip etme ve kısa sürede daha fazla bilgi elde etme başta olmak üzere eğitim ve öğretimin pek çok alanında yarar sağladığı bilinmektedir. İnternet ve online teknolojinin amacına uygun kullanıldığında sağladığı yararlar yanında başkalarına zarar verme niyetiyle kötüye kullanılmasından kaynaklanan sorunlar da vardır (Topçu ve ark, 2008). Siber zorbalık, son yıllarda dünyada teknolojiye gelişmiş ve interneti yoğun olarak kullanan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kore gibi ülkelerde öğrencilerde okul başarısızlığından intihara kadar uzanan önemli sorunlara neden olmaktadır (Ferdon & Hertz, 2007; Kappos, 2007). Ülkemizde siber zorbalıkla ilgili yapılan az sayıdaki araştırmalarda da sorunun Türkiye’de de yaşandığını göstermektedir (Arıca ve ark, 2008; Erdur & Kavşut, 2007; Topçu ve ark, 2008). Bu araştırma ile ülkemizde siber zorbalığın yaygınlığını ve görülme şekillerini belirleyerek siber zorbalık konusunda ailelere, eğitimcilere ve sağlık profesyonellerine farkındalık kazandırmak amaçlanmaktadır.

Siber zorbalık, uluslararası literatürde geleneksel zorbalıktan farklı olarak “diğer kişilere zarar vermek amacıyla, birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde

ve düşmanca davranışları destekleyen durumlar” şeklinde tanımlanır (Belsey, 2011; Slonje & Smith, 2008; Wolak ve ark, 2007; Ybarra & Mitchell, 2004a; Ybarra & Mitchell, 2004b). Siber zorbalık bloglar ve sosyal iletişim ağları gibi medya organları kullanılarak da yapılabilir. İsimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen virüs içeren elektronik postalar, kurbanın; IP numarasının, şifresinin, kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi, kurbanı ait görüntülerin kullanılması, hakaret ve tehdit ve iftira içeren elektronik posta ya da kısa mesajla yayılan ses, görüntü ve metinler ile başkasına zarar verme siber zorbalık biçimlerindendir (Wolak ve ark, 2007; Ybarra & Mitchell, 2004a; Ybarra & Mitchell, 2004b). Siber zorbalık psikolojik zorbalığın bir türü olarak da tanımlanabilmektedir (Smith ve ark, 2008). Adölesanlar siber zorbalıkla herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda karşılaşabilirler (König ve ark, 2010). Li yaptığı çalışmada öğrencilerin akranları yanında sadece okulda değil, okul dışında da siber zorbalığa maruz kaldığını bulmuştur (Li, 2006). Bilgisayar ve cep telefonları gibi online teknolojilerden önce öğrenciler için evlerindeki odaları güvenli bir yerdi fakat artık onlar için koruyucu alanlar kalmadı (Anderson & Sturm, 2007)

İnternet kullanımı, online teknolojileri, cep telefonu ile internete erişim gençlerin istedikleri konularda bilgiye hızlı ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır (Erdur & Kavşut, 2007; König ve ark, 2010). Ancak online teknolojinin kullanımı potansiyel riskleri de beraberinde getirmektedir. Adölesanların bir gruba ait olma, baskın olma,

güç ve sosyal statü sahibi olma, dikkatleri üzerine çekme isteği ve kıskançlık ve öfkelerini karşısındaki kişiye aktarmak ve eğlence için online teknolojileri kullanmaları siber zorbalık için zemin hazırlamaktadır (Sanders, 2009). Ybarra ve Mitchell (2004a) yaptıkları çalışma siber kurbanların çoğunun aynı zamanda siber zorbada olduklarını göstermektedir. Gençlerde teknoloji kullanımının giderek artması akranları tarafından zorbalığa uğrayan genç sayısında da artış demektir. Kanada’da 264 öğrenci ile yapılan bir çalışmada her dört öğrenciden birinin siber zorbalığa maruz kaldığı ve öğrencilerinin yarıya yakınının kendisine siber zorbalık yapan kişiyi tanımadığı bulunmuştur(Li, 2006).

Teknolojik yönden gelişmiş ülkelerde siber zorbalık önemli bir sorundur, çünkü çocuklar ve gençler internet ve cep telefonuna daha kolay ve ucuza ulaşabilmektedirler (Arıcak ve ark, 2008). Amerika’daki 58.273.000 18 yaş altı çocukların %91’inin bilgisayar kullandığı, %59’unun internet kullandığı ve okul öncesi eğitim sınıflarındaki 5 yaş altı çocukların %23’ünün interneti kullandığı bildirilmektedir(<http://nces.ed.gov>). Türkiye’de ise 16-24 yaş arası gençlerin %95’inin bilgisayar kullandığı ve %89’unun aktif internet kullanıcısı olduğu bilinmektedir(www.tuik.gov.tr). Arıcak ve arkadaşlarının (2008) yaptıkları çalışmada internet kullanan çocukların daha fazla istenmeyen mail ya da virüslü mail aldıkları ve MSN kişisel giriş şifrelerini tanımadıkları kişilerle paylaştıkları bulunmuştur. Teknolojiye kolay ve ekonomik ulaşım ve bununla birlikte artan siber

zorbalık hükümetleri, sorumlu yönetimleri, okul yöneticilerini önlem almaya zorlamıştır. Facebook ve Twitter gruplarında hızla artan siber zorbalık olayları nedeni ile ABD ve İngiltere’de kanunların gözden geçirilmesi ve daha sert önlemler alınmasına karar verilmiştir. (Ferdon & Hertz 2007; www.cyberlawtimes.com), Ülkemizde 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)’nda “İKİNCİ KISIM / Kişilere Karşı Suçlar” ile ilişkili, “SEKİZİNCİ BÖLÜM / Şerefe Karşı Suçlar: Hakaret” ile ilişkilidir. Sekizinci bölümde yer alan MADDE 125- (1) *Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakaştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilât ederek işlenmesi gerekir.* (2) *Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkırdaki belirtilen cezaya hükmolunur.* (4) *Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır* şeklindedir. 2 nci fıkırdaki yer alan “sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle suçun işlenmesi halinde” ibaresi “internet veya bilişim ağları üzerinden işlenebilecek hakaret fiilini kast ettiği” belirtilmektedir. İnternet veya bilişim ağları üzerinden elektronik posta aracılığı ile sohbet (chat) ortamlarında yazılı veya sesli konuşma sırasında ve görüntülü görüşmeler sırasında bahse konu suç günümüzde artık kolayca işlenebilmektedir.

Maddenin 4 üncü fıkrasında yer alan “suçun alenen işlenmesi”ne herkese açık sohbet odaları vasıtası ile suçun işlenmesini, “basın yoluyla suçun işlenmesine” basın aracı olarak kabul edilen internet yolu ile suçun işlenmesi örnek verilebilir. Her iki durumunda cezanın ağırlaştırıcı sebebi olacağı bildirilmektedir (<http://www.hafif.org/yazi/internet-te-taciz-cyberbullying> - ve internette taciz ve güvenlik kuralları)

Araştırmada cevaplanması beklenen alt problemler

1. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinde siber zorbalık yapma durumları nedir?
2. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma durumları nedir?
3. Öğrencilerin öğrencilerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları arasında ilişki var mıdır?
4. Öğrencilerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları ile cinsiyet arasında ilişki var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Düzce merkeze bağlı liselerde gerçekleştirildi. Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tasarımıyla gerçekleştirilen araştırmanın verileri, Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı resmi liselerin 9, 10 ve 11. sınıflarında öğrenim gören, araştırmaya gönüllü olarak katılan 286 öğrenciden elde edildi.

Araştırmada kullanılan ölçüm araçları:

Araştırmada veri toplama aracı olarak; öğrencilerin sınıf, cinsiyet, okula devam durumu, okulu sevmeye durumu, ailenin ekonomik durumu gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular ile öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma ve siber zorbalık yapma durumlarını, siber zorbalık yollarını belirlemeye yönelik soruları kapsayan form kullanıldı.

Soru formunun hazırlanması ve pilot çalışması:

Öğrencilerin demografik özelliklerini ve siber zorbalık durumunun belirlenmesi amacı ile hazırlanan soru formu, kapsam geçerliliği için 6 öğretim üyesinin görüşüne sunuldu. Öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra soru formuna son şekli verildi.

Örneklem büyüklüğü:

Örneklem; ana yığının kestirilmesinde örneklem büyüklüğü formülü ($n = t^2 \times p \times q / d^2$) ile belirlendi. Bu araştırmada 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumu ortalama “p” 0,18 olarak (Chernick & Friis, 2003), kabul edilebilir örneklem hatası “d” 0,04 alındı. Örneklem için en az 250 öğrenciye ulaşılması, kayıplar göz önüne alındığında 280-290 kişiye ulaşılması gerektiği saptandı.

Verilerin toplanacağı okulların belirlenmesi:

Okulların belirlenmesinde basit rastgele küme örnekleme yöntemi kullanıldı. Bunun için her bir okul küme olarak ele alındı. Düzce’deki resmi liselerde bir sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı 30

- 40 arasında olduğundan olabilecek veri kayıpları göz önüne alınarak 15-16 sınıfta öğrenim gören öğrenciye ulaşılması hedeflendi. Her okuldan 3 sınıf (9, 10 ve 11. sınıf) alınacağından 5 okuldan (15 / 3) veri toplanması gerektiği saptandı. Düzce İli merkezde yer alan resmi liselerden okullar kura ile belirlendi. Veriler belirlenen okulların 9, 10 ve 11. sınıf sınıflarının B şubelerinde öğrenim gören öğrencilerden elde edildi.

Verilerin toplanması ve etik yaklaşım:

Verilerin belirlenen okullardan toplanabilmesi için Düzce Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alındı. Veri toplama formları okul yönetiminin uygun gördüğü gün ve saatte araştırmacı tarafından öğrencilere aynı günde sınıf ortamında dağıtılarak birbirleriyle etkileşimde bulunmadan doldurmaları sağlandı. Soru formunu dağıtmadan önce öğrencilere siber zorbalık hakkında ve araştırmanın amacı hakkında bilgi verildi, araştırmaya isteyenlerin katılabilecekleri

söylendi. Gönüllü öğrencilerin tümü araştırmaya alındı. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen ve formları eksik dolduran öğrenciler araştırma kapsamı dışında bırakıldı. Değerlendirme 286 soru formu üzerinden yapıldı. Uygulama süresi ortalama 15-20 dakika sürdü.

Verilerin Değerlendirilmesi:

Veriler bilgisayar ortamında istatistik programları kullanılarak, yüzdelik dağılım ve ki kare testleri ile değerlendirildi.

BULGULAR

Lise 9, 10 ve 11. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerde siber zorbalık sıklığını ve öğrencilere ait bazı özellikler ile ilişkisini belirlemek amacı ile yapılan araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı bir tasarım olarak gerçekleştirildi. Tablo 1'de öğrencilere ait bazı tanımlayıcı özellikler verilmiştir.

ACED
ULUSLARARASI AİLE ÇOCUK VE EĞİTİM DERGİSİ
International Journal of Family Child and Education
Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2015 Sayı: 05 Cilt: 03 Kış İlkbahar
January-February-March-April 2015 Issue: 05 Volume: 03 Winter Spring
ID:79 K:112
www.aceddergisi.com
(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı (N=286)

DEĞİŞKEN	n	%
Cinsiyet		
Kız	80	28
Erkek	206	72
Sınıf		
9	108	37.8
10	85	29.7
11	93	32.5
Akademik Başarı		
Takdir	10	3.5
Teşekkür	91	31.8
Doğrudan geçme	146	51.0
Sorumlu geçme	12	4.2
Sınıf tekrarı	27	9.4
Okulunu Sevme Durumu		
Okulunu seven	227	79.4
Okulunu sevmeyen	59	20.6
Okula Devam Durumu		
Sık devamsızlık yapan	50	17.5
Sık devamsızlık yapmayan	236	82.5
Anne Eğitimi		
Okur-yazar	235	82.2
İlkokul	41	14.3
Ortaokul-Lise	3	1
Üniversite	7	2.4
Baba Eğitimi		
İlkokul	165	57.6
Ortaokul-Lise	105	36.7
Üniversite	16	5.6
Ailenin Ekonomik Durumu		
İyi	72	25.2
Orta	180	62.9
Kötü	34	11.9
Kardeş Sayısı		
Tek çocuk	11	3.8
1 kardeş	93	32.5
2-3 kardeş	115	40.2
4 ve üzeri kardeş	22	23.3

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin %72'sinin erkek, %28'inin kız olduğu, 9. sınıfta olan öğrenci oranının %37.8 olduğu, öğrencilerin %51'inin sınıfını doğrudan geçtiği, %79.4'ünün okulunu sevdiği ve %17.5'inin sık devamsızlık yaptığı görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin çoğunlukla okur yazar (%82.2) ve babalarının (% 57.6) çoğunlukla ilköğretim mezunu olduğu, %62.9'u ailesinin ekonomik

durumunun orta düzeyde olduğunu, %32.5'si bir kardeşi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular:

Araştırmanın birinci alt problemi "Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinde siber zorbalık yapma durumları nedir?" şeklinde ifade edilmişti. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık yapma durumları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Yapma Durumları (N=286)

Değişken	n	%
Siber Zorbalıkta Bulunuyor musun?		
Evet	82	28.8
Hayır	204	71.2
Hangi Yolla Siber Zorbalık Yapıyorsunuz?*		
Elektronik posta	20	24.4
Sohbet odası	7	8.5
Telefon	29	35.4
MSN	20	24.4
E mail, chat, telefon, msn	6	7.3
Kime Siber Zorbalık Yapıyorsunuz?*		
Okul arkadaşlarıma	31	37.8
Okul dışından kişilere	28	34.1
Tanımadığım kişilere	23	28
Siber Zorbalık Sıklığı*		
Haftada birkaç kez	22	26.8
Ayda birkaç kez	55	67.1
Hemen hemen her gün	5	6.1

* Siber zorbalıkta bulunanlar üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin %28.8'i siber zorbalık yaptığını (zorba), siber zorbalıkta bulunanların %24.4'ünün elektronik posta,

%8.5'unun sohbet odaları, %35.4'ünün telefon ve %24.4'ünün MSN yolu ile siber zorbalık yaptığı; öğrencilerin %28'inin siber zorbalığı tanımadığı kişilere yaptığını; %26.8'inin haftada birkaç kez, %67.1'inin ayda birkaç kez, %6.1'inin hemen her gün siber zorbalıkta bulunduğu belirlendi.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma

durumları nedir?” şeklinde ifade edilmişti. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları (N=286)

Değişken	n	%
Siber Zorbalığa Maruz Kaldın Mı?		
Evet	131	45.8
Hayır	55	54.2
Siber Zorbalık Hangi Yolla Yapıldı?*		
Elektronik posta	30	22.9
Sohbet odası	8	6.1
Telefon	67	51.1
MSN	19	14.5
Email, telefon, online	7	5.3
Siber Zorbalık Yapan Kişiye Tanıyor Musun?*		
Tanıyorum	34	26
Tanımıyorum	97	74
Siber Zorbalık Yapıldığını Başkaları İle Paylaştın mı?*		
Paylaşan	25	19.1
Paylaşmayan	106	80.9

* Siber zorbalıkta bulunanlar üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin %45.8’inin siber zorbalığa maruz kaldığı (kurban); zorbalığa maruz kalan öğrencilerin %22.9’unun elektronik posta, %6.1’inin sohbet odaları, %51.1’inin telefon ve %14.5’ine MSN yolu ile siber zorbalık yapıldığı belirlendi. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin %74’ü zorbalık yapan kişiyi tanımadığını bildirdi. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%80,9) kimse ile bu durumu paylaşmadığı belirlendi.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğrencilerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları arasında ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişki Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Siber Zorbalık Yapma ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları Arasındaki İlişki

			Siber Zorbalık Yapma		
			Evet	Hayır	Toplam
Siber Zorbalığa Maruz Kalma	Evet	n	75	7	82
		%	91.5	8.5	100
	Hayır	n	56	147	203
		%	27.6	72.4	100
	Toplam		131	154	285

Ki kare=95,95 p=0,00

Tablo 4 incelendiğinde siber zorbalık yapan öğrencilerin büyük çoğunluğunun siber zorbalığa maruz kaldığı ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu (p=0,00) görülmektedir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğrencilerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları ile cinsiyet arasında ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumları ile cinsiyet arasındaki ilişki sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Siber Zorbalık Yapma ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları İle Cinsiyet Arasındaki İlişki Ki-Kare Testi Sonuçları

			Siber Zorbalığa Maruz Kalma			Siber Zorbalık Yapma		
			Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyet	Kız	n	10	70	80	28	52	80
		%	12,2	34,5	28,1	21,4	33,5	28
	Erkek	n	72	133	205	103	103	206
		%	87,8	65,5	71,9	78,6	66,5	72
	Toplam	n	82	203	285	131	155	286
		%	100	100	100	100	100	100

Ki kare=14,369 p=0,00

Ki kare=5,223 p=0,02

Tablo 5 incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla hem daha fazla siber zorbalık yaptıklarını ($p=0,02$) hem de daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları ($p=0,00$) aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA

Araştırma Türkiye’de online teknolojilerin kullanımının artması ile birlikte lise öğrencileri arasında siber zorbalığa maruz kalma ve siber zorbalıkta bulunma oranlarının yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırmada öğrencilerin %28.8’inin siber zorbalık yaptığı, %45.8’inin siber zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Price ve Dalglish (2010) Avustralya’da 548 öğrenci ile yaptıkları çalışmada 10-12 yaş arasındaki öğrencilerin %48’inin, 13-14 yaş arasındaki öğrencilerin %52’sinin, 15-16 yaşındaki öğrencilerin %29’unun siber zorbalığa maruz kaldığını belirlemişlerdir. Ferdon & Hertz’in (2007) yaptığı araştırmada siber zorbalığa maruz kalma (kurban olma) oranının %9 ile %34 arasında, siber zorbalık yapma (zorba olma) oranının %4 ile %21 arasında olduğu (Ferdon & Hertz, 2007), Wolak ve arkadaşları’nın (2007) araştırmalarında gençlerin %9’unun online zorbalığa maruz kaldığı, çoğunluğunun zorbayı tanımadığı belirtilmektedir. Ybarra ve arkadaşları (2007) öğrencilerin %23’ünün okulda siber zorbalığa maruz kaldığını, %19,7’sinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, %54,4’ünün en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldıklarını saptamıştır. Wang ve arkadaşları (2009) ABD’de öğrencilerin geleneksel zorbalık ve siber zorbalık oranını belirlemek amacı ile yaptıkları prevalans

araştırmasında siber zorbalık oranını %13,6 olarak saptamışlardır. Li ve Beran 2006 yılında yaptığı araştırmada öğrencilerin yaklaşık yarısının siber zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuşlardır. Bu araştırmada elde edilen siber zorba ve siber kurban oranları Kowalski ve Limber’in (2007) yaptığı araştırmada sonuçlarından (siber kurban oranı %11, siber zorba oranı %4, hem siber kurban ve hem siber zorba oranı %7) farklı bulunmuştur. Farklı bulunması zorbalığı değerlendirme ölçütlerinden kaynaklanmış olabilir. Bu araştırma ile ülkemizde siber zorbalık oranının diğer ülke sonuçları ile benzer olduğu belirlenmiştir (Ferdon & Hertz, 2007; Li & Beran, 2006; Wang ve ark, 2009; Ybarra ve ark, 2007). Araştırmada öğrencilerin siber zorbalıkta bulunanların %24.4’ünün elektronik posta, %8.5’inin sohbet odaları, %35.4’ünün telefon ve %24.4’ünün MSN yolu ile siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. En yüksek oran telefon yolu ile yapılan zorbalıktır. Price ve Dalglish (2010) yaptığı çalışmada öğrencilerin %21’i e mail, %20’si sosyal paylaşım siteleri ve %19’u mobil telefon yoluyla zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına farklı olarak Kowalski ve Limber (2007)’in MSN yolu ile mesajlaşmanın, elektronik posta, sohbet odası ve web sitelerinden daha sık olduğunu, Ybarra ve arkadaşları (2007) araştırmalarında MSN ile aşağılayıcı ve küçük düşürücü yorumlarda bulunma, dedikodu yapma ve tehdit etmenin daha yaygın olduğunu göstermişlerdir. Araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%80) kendilerin yapılan siber

zorbalığı kimse ile paylaşmadıklarını göstermektedir. Arıcak ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin durumu yalnızca %15'inin arkadaşları, %10'unun aileleri ve %1'inin öğretmenleri ile paylaştıkları bulunmuştur (Arıcak ve ark, 2008).

Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla hem daha fazla siber zorbalık yaptıklarını ($p=0,00$) hem de daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları ($p=0,02$) görülmüştür. Wang ve arkadaşları (2009) siber zorbalığın erkeklerde kızlardan daha sık görüldüğünü, Williams ve Guerra (2007) siber zorbalığa maruz kalmanın erkeklerde kızlardan daha fazla görüldüğünü, Li ve Beran (2006) hem siber zorbalığa maruz kalmanın hem de siber zorbalıkta bulunma oranının erkeklerde daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgular literatür ile uyumludur. Ayrıca gözlemlerimiz ülkemizde kızların zamanlarının büyük kısmını ev içerisinde geçirdikleri, erkeklerin ise ev dışında daha çok zaman geçirdiği ve internete girebileceği daha fazla ortama sahip olduğu yönündedir. Bu bulgunun elde edilmesinde bu görüş de etken olmuş olabilir.

SONUÇ

Araştırmada siber zorbalık yapan öğrencilerin çoğunun aynı zamanda siber zorbalığa maruz kaldığı ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,00$) olduğu bulunmuştur. Yine Li ve Beran (2006) siber zorbalık uygulayanların çoğunluğunun siber zorbalığa maruz kaldığını ve siber zorbalığa maruz kalanların bu durumu

kimse ile paylaşmadığını belirlemişlerdir. Wolak ve arkadaşları (2007) gençlerin %9'unun siber zorbalığa maruz kaldığını, çoğunluğunun zorbayı tanımadığını belirtmiştir. Li ve Beran (2006) öğrencilerin yaklaşık yarısının siber zorbalığa maruz kaldığını ve dörtte birinin kendisine siber zorbalık yapan kişiyi tanımadığını, benzer şekilde yayımlanan iki makalede de (Kowalski & Limber, 2007; Ybarra ve ark, 2007) kurbanın zorbanın kimliğini tanımadığı belirlenmiştir. Bu araştırmada da sözü edilen araştırmalarda olduğu gibi siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin çoğunluğunun (%78,4) zorbalık yapan kişiyi tanımadığı ortaya konmuştur. Zorbanın kimliğinin bilinmemesi zorbanın davranışlarını tekrarlamasına olanak sağlayacaktır.

Teknoloji kullanımı giderek günlük hayatımızın bir parçası haline geldiği sürece öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma oranları da artacaktır. Siber zorbalık Amerika ve Kanada'da araştırmacılar tarafından son 8 yıldır çok tartışılan bir konu olmakla birlikte son yapılan araştırmalar siber zorbalığın bölgesel değil global bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, siber zorbalık diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemiz içinde önemli bir sorundur. Bu konu üzerinde ailelerin, eğitimcilerin, okulda görevli okul hemşiresi, hekim gibi sağlık profesyonellerinin, toplumun bilinçlendirilmesi ve öğrencilere siber zorbalıktan korunma yollarının öğretilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin online teknolojileri kullanma konusunda bilinçlendirilmeleri ve interneti yetişkinlerin denetiminde kullanmaları önerilir.

KAYNAKLAR

ANDERSON, T., STURM, B., (2007). Cyber-bullying from playground to computer. Young Adult Library Services, 5: 24–27

ARICAK, T., YAHHAN, S., UZUNHASA-NOGLU, A. SARIBEYOGLU, S., ÇIPLAK, YILMAZ, N. MEMMEDOV, C., (2008). Cyberbullying Among Turkish Adolescents. Cyberpsychology & Behavior Vol: 11, Num: 3, 253-261

BELSEY, B., (2005). Explanation of Cyber-bullying. <http://www.cyberbullying.ca/> (Erişim Tarihi: 27.06. 2011)

BERAN, T., & Lİ, Q., (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. Journal of Educational Computing Research, 32(3), 265–277

CHERNICK, M. R., & FRIİS, R., (Eds.) (2003). Introductory Biostatistics for the Health Sciences Modern Applications Including Bootstrap. John Wiley & Sons Publication. New Jersey. USA

DEBELL, M., (2003). Rates of computer and Internet use by children in nursery school and students in kindergarten through twelfth grade:

ERDUR-BAKER, Ö., KAVŞUT, F., (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık (Cyber Bullying: A New Face of Peer

Bullying). Eurasian Journal of Educational Research, 27, 31-42

FERDON, C. D., & HERTZ, M. F., (2007). Electronic Media, Violence, and Adolescents. An Emerging Public Health Problem Journal of Adolescent Health, 41, 1–5

KAPPOS, A., (2007). Kappos_The impact of electronic media on mental and somatic children's health. International Journal of Hygen and Enviromental Health. 210, 555–562

KOWALSKI, R.M., LİMBER, S.P., (2007). Electronic bullying among middle school students. Journal of Adolescent Health;41, 22–30

KÖNİG, A., GOLLWİTZER, M., & STEFF-GEN, G., (2010). Cyberbullying as an Act of Revenge?. Australian Journal of Guidance & Counselling, Vol. 20, Num.2, 210–224

Lİ, Q., (2006). Cyberbullying in schools: a research of gender differences. School Psychology International, 27:157–170

PRICE, M., & DALGLEISH, J., (2010). Cyber-bullying Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people Youth Studies Australia Vol. 29 Num. 2. 51-59

SANDERS, J., (2009). Cyberbullies: Their motives, characteristics, and types of bullying. Presentation at the XIV. European

Conference of Developmental Psychology,
Vilnius, Lithuania

SLONJE, R., & SMITH P.K., (2008). Cyber-
bullying: Another main type of bullying?
Scandinavian Journal of Psychology, 49,
147–154

**SMITH, P.K., MAHDAVİ, J., CARVALHO, M.,
FİSHER, S., RUSSELL, S., & TİPPETT,
N., (2008).** Cyberbullying: Its nature and
impact in secondary school pupils. Journal
of Child Cyber-Harassment: A Study Of A
New Method For An Old Behavior

**TOPÇU, Ç., ERDUR-BAKER, Ö., & ÇAPA, AY-
DİN, Y., (2008).** Examination of Cyberbullying
Experiences among Turkish Students from
Different School Types. CyberPsychology
and Behavior, 11, 644-648

**WANG, J., LANNOTTİ, R., & NANSEL, T.,
(2009).** School Bullying Among Adolescents
in the United States: Physical, Verbal, Re-
lational, and Cyber. Journal of Adolescent
Health- 1–8

WILLİAMS, K., & GUERRA, N., (Ed). (2007).
Prevalence and Predictors of Internet Bullying.
Journal of Adolescent Health, 41, 14–21

**WOLAK, J., MITCHELL, K., & FİNKELHOR,
D., (2007).** Does Online Harassment Cons-
titute Bullying? An Exploration of Online
Harassment by Known Peers and Online-
Only Contacts Journal of Adolescent Health,
41, 51–58

YBARRA, M.L., & MITCHELL, K.J., (2004).

Youth engaging in online harassment: Asso-
ciations with caregiver-child relationships,
Internet use, and personal characteristics.
Journal of Adolescence. 27: 319-336

YBARRA, M.L., WEST, M.D., & LEAF, P., (2007).

Examining the overlap in internet harassment
and school bullying: implications for school
intervention. J Adolesc Health, 1,42–50

YBARRA, M.L., & MITCHELL, K.J., (2004).

Online aggressor/ targets, aggressors, and
targets: A comparison of associated youth
characteristics. Journal of Child Psychology
and Psychiatry, 45(7), 1308–1316

İNTERNET KAYNAKLARI

Anonim (2015) Hanehalkı Bilişim Teknoloji-
leri Kullanım Araştırması, Haber Bülteni,
Sayı:179 [http://www.tuik.gov.tr/PreHaber-
Bultenleri.do?id=1&tb_id=1](http://www.tuik.gov.tr/PreHaber-Bultenleri.do?id=1&tb_id=1) (Erişim tarihi
10.02.2015)

Anonim(2011) <http://www.cyberlawtimes.com/>
ülkelerin siber zorbalıkla ilgili yasal düzen-
lemeleri, (Erişim Tarihi: 17.06.2011)

Anonim(2011) [http://www.hafif.org/yazi/internet-
te-taciz-cyberbullying-ve internette taciz ve
güvenlik kuralları](http://www.hafif.org/yazi/internet-te-taciz-cyberbullying-ve-internette-taciz-ve-guvenlik-kurallari), (Erişim Tarihi: 17.06.2011)

Anonim (2011) National Center for Education Sta-
tistics.[http://nces.ed.gov/pubs2005/2005111rev.
pdf](http://nces.ed.gov/pubs2005/2005111rev.pdf) (Erişim Tarihi:28,06,2011)

ACED
ULUSLARARASI AİLE ÇOCUK VE EĞİTİM DERGİSİ
International Journal of Family Child and Education
Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2015 Sayı: 05 Cilt: 03 Kış İlkbahar
January-February-March-April 2015 Issue: 05 Volume: 03 Winter Spring
ID:79 K:112
www.aceddergisi.com
(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: This study was done in a definitive design for the aim of examining the 9th, 10th and 11th grade students' cyber-bullying and exposure to cyber-bullying experiences and their cyber-bullying styles. **Results:** According to findings it was determined that students' cyber-bullying (28.8%) and exposure to cyber-bullying (28.8%) rates were similar. Besides, it was found that 24.4% of the student who cyber-bullied did it through e-mail, 8.5% in chat-rooms, 35.4% of them in phone and 24.4% through MSN; it was determined that 23% of them cyber-bullied to people who they didn't know and 26,8% of them cyber-bullied few times in a week, 67.1% cyber-bullied few times in a month and 6.1% of them cyber-bullied almost every day. 22.9% of the students who were bullied exposed to cyber-bullying through e-mail, 6.1% of them were cyber-bullied in chat rooms, 51.1% of them were cyber-bullied in phone and 14.5% of them were cyber-bullied through MSN. 74% of the students who were cyber-bullied stated that they didn't know the person who bullied them. It was determined that majority of them (80,0%) didn't report this behavior to anyone. Besides, it was determined that male students had been cyberbullied and exposed to cyber-bullying more than females and majority of the students hadn't know the person who had cyberbullied them. It was seen that students who cyber-bullied were also cyber-bullied and there was a statistically meaningful difference between them. **Discussion:** This study showed that together with the increasing usage of online technologies in Turkey, the ratio of the cyber-bullying and exposed to cyber-bullying were increased among high school students. In this study it was found that 28.8% of the students had cyber-bullying and 45.8% of them exposed to cyber-bullying. Price and Dalgleish (2010) determined in a study in which 548 students participated that 48% of the 10-12 yersold students, 52% of the 13-14 yersolds and 29% of the 15-16 yersolds were cyber-bullied. Ybarra and others (2007) found that 23% of the students exposed to cyber-bullying in school, 19,7% of them cyber-bullied at least one time in their lives and 54.4% of them were cyber-bullied al least one time. In a prevalans study which was done for the aim of determining the traditional bullying and cyber-bullying ratio of students in USA, Wang and others (2009) determined this ratio as 13,6%. Li and Beran determined in 2006 that nearly half of the students were cyber-bullied. With this study it was found that in our country cyber-bullying ratio was same with other countries' results (Ferdon and Hertz, 2007; Ybarra ve and others, 2007; Wang and others, 2009, Li and Beran 2006). In this study it was found that 24.4% of the student

ACED
ULUSLARARASI AİLE ÇOCUK VE EĞİTİM DERGİSİ
International Journal of Family Child and Education
Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2015 Sayı: 05 Cilt: 03 Kış İlkbahar
January-February-March-April 2015 Issue: 05 Volume: 03 Winter Spring
ID:79 K:112
www.aceddergisi.com
(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

who cyber-bullied did it through e-mail, 8.5% in chat-rooms, 35.4% of them in phone and 24.4% through MSN. The higher ratio was bullying on phone. In a study which was done by Price and Dalgleish (2010) it was found that 21% of the students were bullied through e-mail, 20% of them were bullied through social networking sites and 19% of them were bullied in phone. On the contrary of the results of this study, Kowalski and Limber (2007) stated that message through MSN was more frequently than e-mail, chat-room and web site and, Ybarra and others (2007) showed that insulting and preaching comments in MSN, gossip and threatening were common than others. It was determined that majority of them (80,0%) didn't report this behavior to anyone. In a study which was done by Arıcak and others it was found that 15% of the students who were bullied reported this case to their friends, 10% of them reported it to their parents and 1% of them shared this experience with their teachers (Arıcak and others, 2008). In this study it was seen that male students had been cyberbullied ($p=0,00$) and exposed to cyber-bullying ($p=0,02$) more than females and majority of the students hadn't know the person who had cyberbullied them. Wang and others (2009) determined that cyber-bullying was seen among males more than females, Williams and Guerra (2007) determined that males were cyber-bullied more than females and Li and Beran (2006) determined that both cyber-bullying and exposed to cyber-bullying were more among males than females. Findings of this research were consistent with literature. It was seen that majority of the students who cyber-bullied were also cyber-bullied and there was a statistically meaningful difference ($p=0,00$) between them. Besides, Li and Beran (2006) determined that majority of the students who cyber-bullied were also cyber-bullied and they hadn't share this experience with others. Like others studies, in this study in was found that majority of the students who exposed to cyber-bullying (78.4%) didn't know the person who bullied them. This situation may cause to repetition of this behavior. **Conclusion:** Like other countries, in our country cyber-bullying is a problem which effects students negatively. It is suggested that students' awareness about online technologies should be raise and students should use Internet in control of adults.